

Popularyzowanie wiedzy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

Wiedza klientów ZUS na temat regulacji międzynarodowych dotyczących ubezpieczeń społecznych jest niewielka. Rolą instytucji ubezpieczeniowych oraz środowisk prawniczych i administracji publicznej jest rozpowszechnianie tej wiedzy, szczególnie wśród osób mieszkających za granicą. Informowanie o prawach wynikających z krajowych i międzynarodowych przepisów w zakresie ubezpieczeń społecznych powinno przybierać różne formy, począwszy od broszur, skończywszy na organizowaniu Dni Poradnictwa. Warto również korzystać z doświadczeń innych krajów.

Słowa kluczowe: wiedza o ubezpieczeniach społecznych, koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego, Dni Poradnictwa, umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym

Otrzymano: 3.12.2016

Zaakceptowano po recenzjach: 3.04.2017

1. Tezy

Klienci Zakładu Ubezpieczeń Społecznych mają niewielką wiedzę o międzynarodowych aspektach ubezpieczeń społecznych. Warto dążyć do tego, żeby zasób tej wiedzy się zwiększał.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych we współpracy z zagranicznymi instytucjami powinien popularyzować wiedzę na temat uprawnień pracowników migrujących, w szczególności w obszarze emerytalno-rentowym.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych powinien korzystać z dobrych praktyk oraz pogłębiać współpracę ze środowiskiem naukowym.

2. Wprowadzenie

Polska jako państwo członkowskie Unii Europejskiej od 1 maja 2004 r. ma obowiązek realizować przepisy rozporządzeń unijnych w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, w tym rozporządzeń nr 883/2004 i 987/2009 (od 1 maja 2010 r.).

Z uwagi na duże różnice między systemami zabezpieczenia społecznego poszczególnych państw członkowskich Unia Europejska nie zdecydowała się na wdrożenie jednego ponadnarodowego systemu zabezpieczenia społecznego. W związku z tym unijnyodawca wprowadził przepisy w zakresie koordynacji systemów krajowych oparte na zasadach zaakceptowanych przez państwa członkowskie¹.

Mimo doniosłości unijnych przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego i ich wpływu na prawa socjalne pracowników migrujących poziom wiedzy o prawach i obowiązkach, które wynikają z tych rozporządzeń, jest obecnie niezadawalający. Dotyczy to poziomu wiedzy zarówno osób zainteresowanych, jak i środowisk zawodowo zajmujących się tymi zagadnieniami, a także dziennikarzy. Pytania przesyłane do ZUS przez klientów, którzy mieszkają za granicą, pokazują, że wiedzą oni bardzo niewiele na temat polskiego systemu zabezpieczenia społecznego oraz przepisów międzynarodowych, które regulują ich status w kontekście uprawnień socjalnych związanych z migracją zarobkową².

1 Więcej na ten temat m.in. w: G. Uścińska, *Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego jako instrument rozwoju swobody przepływu osób. Nowe regulacje unijne*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 11–12, s. 1–5; T. Bińczycka-Majewska, *Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej*, Kraków 1999; D. Dzienisiuk, *Zabezpieczenie społeczne w Unii Europejskiej – koordynacja świadczeń*, Warszawa 2004; K. Ślebzak, *Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego*, Warszawa 2012; A.M. Świątkowski, *Europejskie prawo socjalne. Tom III. Europejskie prawo ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2000.

2 Informacje pochodzą od pracowników Departamentu Rent Zagranicznych ZUS, którzy zajmują się obsługą klientów mieszkających za granicą. Klienci zadawali pytania na piśmie, telefonicznie oraz osobiście (np. podczas Dni Poradnictwa).

Istotnym elementem popularyzacji wiedzy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego jest m.in. ścisła współpraca między środowiskiem naukowym a administracją publiczną zabezpieczenia społecznego (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji). Przykładem najlepszych praktyk w tym zakresie jest funkcjonująca od lat sieć FreSso (poprzednio trESS). W jej ramach organizowane są seminaria krajowe, podczas których spotykają się przedstawiciele wszystkich grup zawodowych zajmujących się tematyką koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (naukowcy, urzędnicy, prawnicy).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych stara się także popularyzować wiedzę na temat koordynacji wśród obywateli, zwłaszcza wśród osób migrujących. Organizuje w tym celu Dni Poradnictwa dla środowisk polonijnych, prowadzi serwis internetowy, wydaje ulotki, współpracuje z mediami, współorganizuje seminaria oraz prowadzi szkolenia dla konsulów Rzeczypospolitej Polskiej.

Na podstawie opisanych w artykule doświadczeń ZUS oraz instytucji zabezpieczenia społecznego z wybranych państw europejskich zostały sformułowane zalecenia dotyczące tego, jak popularyzować wiedzę na temat koordynacji, tak aby klienci Zakładu mieli świadomość przysługujących im praw.

3. Poziom wiedzy obywateli o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

Z badań przeprowadzonych przez Instytut Spraw Publicznych wynika, że poziom wiedzy Polaków na temat koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego jest bardzo niski³ i nie odbiega od ogólnie niskiego poziomu wiedzy o ubezpieczeniach społecznych w Polsce⁴.

Na pytanie, w których państwach Polacy mogą korzystać z regulacji międzynarodowych ułatwiających uzyskanie emerytury lub renty przez pracownika migrującego, blisko połowa respondentów nie potrafiła wskazać żadnych. Pozostali poprawnie wskazali państwa Unii Europejskiej lub takie, z którymi Rzeczpospolita Polska zawarła specjalne umowy⁵.

Niewiele ponad 1/4 respondentów wie, że okresy pracy zagranicznej, o ile były oskładkowane, liczą się przy uzyskiwaniu prawa do świadczenia w Polsce jedynie wtedy, gdy ktoś pracował w państwie członkowskim UE lub w państwie, z którym zawarta jest stosowna umowa. Pozostałe osoby albo nie podały żadnej odpowiedzi, albo podały odpowiedzi błędne⁶.

3 *Wiedza i postawy wobec ubezpieczeń społecznych. Raport z badań*, red. R. Marczak, Warszawa 2016.

4 R. Marczak, *Wiedza Polaków o systemie emerytalnym. Wyniki badań empirycznych*, „Polityka Społeczna” 2016, nr tematyczny 1, s. 28–37.

5 *Wiedza i postawy...*, s. 16.

6 *Ibidem*, s. 16–17.

Tylko 1/5 Polaków wie, że jeśli ktoś przenosi się do innego państwa, świadczenie, które należy się z ZUS, będzie wypłacane, ale tylko wtedy, gdy ta osoba zamieszka w państwie członkowskim UE lub w kraju, z którym zawarte są odpowiednie umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym⁷.

Podobne wnioski płyną z doświadczeń pracowników Zakładu. Klienci zgłaszający się do ZUS nie mają wiedzy, często nawet minimalnej, na temat międzynarodowych aspektów ubezpieczeń społecznych, w tym uprawnień oraz zasad uzyskiwania emerytur i rent przez osoby przemieszczające się zarobkowo w obrębie Unii Europejskiej.

Te nienapawające optymizmem wyniki Zakład Ubezpieczeń Społecznych usiłuje zmienić. Edukowanie obywateli na temat koordynacji jest szczególnie istotne, ponieważ z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. wynika, że w niemal co dziesiątym gospodarstwie domowym są osoby, które przebywają czasowo za granicą⁸, a wypłacanie świadczeń na podstawie przepisów unijnych i umów międzynarodowych jest ważną częścią działalności Zakładu. W 2016 r. ZUS wypłacał miesięcznie średnio ponad 136 tys. tego typu emerytur i rent⁹.

4. Jak ZUS popularyzuje wiedzę o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

Polska instytucja zabezpieczenia społecznego stara się zwiększyć świadomość społeczną na temat koordynacji i poszukuje nowych metod, za pomocą których można edukować obywateli w tym zakresie. Poniżej omówione zostały inicjatywy podejmowane przez Zakład.

4.1. Dni Poradnictwa dla Polaków pracujących i mieszkających za granicą

Zakład Ubezpieczeń Społecznych organizuje Dni Poradnictwa dla Polaków pracujących i mieszkających za granicą w dwóch formach:

- we współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi,
- we współpracy z zagranicznymi instytucjami emerytalno-rentowymi.

⁷ *Ibidem*, s. 17.

⁸ *Gospodarstwa domowe i rodziny z osobami przebywającymi czasowo za granicą – w świetle wyników badania reprezentacyjnego przeprowadzonego w ramach NSP 2011*, 13.10.2015, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/gospodarstwa-domowe-i-rodziny-z-migrantami-nsp-2011,12,1.html> (8.03.2017).

⁹ *Informacja ZUS o świadczeniach pieniężnych z funduszu ubezpieczeń społecznych oraz o niektórych świadczeniach z zabezpieczenia społecznego, IV kwartał / okres I–XII 2016 r.*, s. 40, <http://www.zus.pl/documents/10182/167627/Biul0416.pdf/0a3e92ee-7812-4855-b24a-f409c9c8f601> (30.03.2017).

Współpraca z polskimi placówkami konsularnymi jest realizowana od 2002 r. na podstawie deklaracji współpracy pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych a ZUS w zakresie wspólnych działań informacyjnych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego dla obywateli RP przebywających za granicą. Natomiast współpraca z niemieckimi instytucjami emerytalno-rentowymi odbywa się na podstawie porozumień o współpracy.

Zakład organizuje Dni Poradnictwa w miejscach, gdzie są największe skupiska Polaków mieszkających i pracujących za granicą, tak żeby dotrzeć do możliwie dużej grupy zainteresowanych. Aby z tej formy kontaktu mogło skorzystać jak najwięcej osób, spotkania organizowane są w weekendy, poza okresem wakacyjnym oraz okresami przed- i poświątecznymi w danym kraju.

Ramowy program Dni Poradnictwa przewiduje ogólną prezentację na temat polskiego systemu zabezpieczenia społecznego i przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz porady indywidualne udzielane klientom przez ekspertów ZUS. W czasie spotkań Zakład udostępnia uczestnikom ulotki informujące o zasadach nabywania prawa do świadczeń i ich wypłaty z zastosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Ponadto w ramach Dni Poradnictwa eksperci ZUS udzielają wywiadów prasowych, radiowych i telewizyjnych.

W ramach współpracy z MSZ przedstawiciele ZUS biorą również udział w narađach konsulów RP w krajach Europy Zachodniej. Podczas takich spotkań eksperci z ZUS prezentują podstawowe zasady unijnej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, głównie w aspekcie ustawodawstwa właściwego oraz uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych.

Mając na uwadze potrzebę propagowania wiedzy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, eksperci ZUS biorą również udział w dniach otwartych w Ambasadzie Niemiec w Warszawie. Zakład Ubezpieczeń Społecznych m.in. zorganizował wspólnie z niemiecką instytucją ubezpieczeniową stoisko, w którym polscy i niemieccy specjaliści udzielali indywidualnych konsultacji i rozdawali materiały informacyjne, np. broszury i ulotki, dotyczące uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego osób, które były ubezpieczone zarówno w Polsce, jak i w Niemczech.

4.2. Konsultacje dla osób przystępujących do egzaminu konsularnego

Pracownicy ZUS prowadzą konsultacje dla kandydatów przygotowujących się do egzaminu konsularnego. Na spotkaniach opowiadają m.in. o unijnych przepisach dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Szkolenie pracowników konsularnych, którzy są kierowani na placówki, ma bardzo duże znaczenie. W trakcie służby w placówce RP za granicą mogą się oni zetknąć z wieloma problemami obywateli w zakresie zabezpieczenia społecznego. Często to właśnie konsulat jest miejscem, do którego w pierwszej kolejności udają się Polacy mieszkający za granicą, aby uzyskać poradę lub pomoc.

4.3. Strona internetowa ZUS

Jedną z podstawowych form upowszechniania wiedzy o przepisach dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, zarówno wśród osób, które mieszkają w Polsce, jak i tych, które żyją za granicą, jest strona internetowa ZUS.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych zamieszcza na stronie internetowej informacje o przepisach dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, tak w zakresie ustawodawstwa właściwego, jak i przepisów regulujących zasady ustalania świadczeń pieniężnych związanych ze starością, niezdolnością do pracy, śmiercią, chorobą i macierzyństwem i na bieżąco je aktualizuje.

Na stronie internetowej opisane są także procedury, które ZUS i instytucje zagraniczne stosują przy realizacji przepisów unijnych i postanowień umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym. Klienci mogą pobrać formularze wniosków oraz dowiedzieć się, jakie dokumenty muszą przedstawić, żeby ZUS lub instytucja zagraniczna mogły wypłacać świadczenie.

4.4. Ulotki

Dla klientów, którzy mogą wykazać okresy ubezpieczenia w Polsce i za granicą (w państwie członkowskim UE bądź EFTA lub państwie umownym), ZUS przygotowuje ulotki informacyjne, w których opisane są m.in. zasady ustalania świadczeń z zastosowaniem przepisów unijnych oraz przepisów umów dwustronnych.

Ulotki dostępne są w salach obsługi klientów w placówkach ZUS i w formie elektronicznej na stronie internetowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

4.5. Telewizja, radio, prasa

Pracownicy ZUS zajmujący się zagadnieniami z zakresu koordynacji unijnej i bilateralnej odpowiadają na zapotrzebowanie zgłaszane przez środki masowego przekazu i udzielają wywiadów telewizyjnych, radiowych i prasowych. Odpowiadają również na konkretne pytania klientów w trakcie audycji radiowych i programów telewizyjnych oraz na łamach prasy.

4.6. Współpraca z uczelniami

Zakład Ubezpieczeń Społecznych zawarł w 2016 r. umowy o współpracy z Uniwersytetem Warszawskim oraz Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Trwają rozmowy z władzami kolejnych uczelni. Eksperti z ZUS będą m.in. prowadzić wykłady, także na temat przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, oraz współpracować z mediami akademickimi.

5. Uzgodnienia instytucji łącznikowych i informowanie o zmianach w ustawodawstwie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych stale współpracuje z zagranicznymi instytucjami zabezpieczenia społecznego, szczególnie z instytucjami łącznikowymi w obrębie UE i EFTA oraz państw, z którymi łączy Polskę umowy o zabezpieczeniu społecznym¹⁰. Pracownicy konsultują problemy proceduralne, które pojawiają się przy obsłudze spraw na podstawie umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym, a także podejmują działania mające usprawnić współpracę i przyspieszyć załatwianie wniosków o emerytury i renty.

Jeśli chodzi o relacje ZUS z niemiecką instytucją ubezpieczeniową dla Berlina-Brandenburgii, cyklicznie organizowane są wspólne warsztaty-spotkania szkoleniowe, na których pracownicy obu instytucji są szkoleni w zakresie obsługi spraw emerytalno-rentowych, wypełniania formularzy unijnych serii E200 oraz prawidłowego przyznawania świadczeń emerytalno-rentowych na podstawie unijnego rozporządzenia nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych corocznie przygotowuje i przekazuje zagranicznym instytucjom ubezpieczeniowym, z którymi współpracuje, kompleksową informację na temat zmian, które zaszły w polskich przepisach emerytalno-rentowych w poprzednim roku¹¹. Jednym z podstawowych celów tego działania jest dotarcie z aktualną wiedzą do polskich klientów mieszkających za granicą. Instytucje zagraniczne mogą informować klientów o zmianach w polskich przepisach np. poprzez umieszczenie informacji w widocznym miejscu w danym urzędzie lub podczas konsultacji w salach obsługi klienta. Ponadto ZUS udostępnia klientom informacje o zmianach w zagranicznych systemach emerytalno-rentowych.

6. Popularyzacja wiedzy o koordynacji w wybranych państwach członkowskich UE

W wielu państwach Unii Europejskiej instytucje zabezpieczenia społecznego upowszechniają wiedzę na temat koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Poniżej zostały omówione wybrane krajowe inicjatywy¹².

¹⁰ Informacje od pracowników Departamentu Rent Zagranicznych ZUS.

¹¹ Informacje od pracowników Departamentu Rent Zagranicznych ZUS.

¹² Informacje pozyskane przez ZUS z zagranicznych instytucji zabezpieczenia społecznego państw członkowskich UE w ramach współpracy międzynarodowej.

6.1. Austria

W Austrii instytucje łącznikowe wydają foldery, ulotki oraz publikują istotne informacje na swoich stronach internetowych, udzielają odpowiedzi w indywidualnych sprawach oraz publikują artykuły w prasie branżowej. Publikują także raporty i rozsyłają elektroniczny biuletyn (newsletter) dotyczący koordynacji unijnej. Na pytania dziennikarzy odpowiadają również eksperci z Głównego Stowarzyszenia Instytucji Zabezpieczenia Społecznego.

Główne Stowarzyszenie Instytucji Zabezpieczenia Społecznego w Austrii organizuje co roku sympozjum naukowe. Na konferencji przedstawiciele środowisk naukowych oraz osoby, które zajmują się zagadnieniami zabezpieczenia społecznego w praktyce, prezentują najważniejsze zagadnienia z tej dziedziny. Organizowane są również inne spotkania naukowe, w których udział biorą głównie przedstawiciele instytucji ubezpieczeniowych oraz administracji rządowej (ministerstwa).

6.2. Belgia

W 2013 r. zrealizowano projekt Full Social Jacket. Powstał serwis internetowy, który zawiera informacje na temat wszystkich aspektów zabezpieczenia społecznego w tym kraju. Wyjaśnione są tam również zagadnienia dotyczące unijnej koordynacji w tym zakresie.

Powstała także strona internetowa przeznaczona dla osób, które chcą osiedlić się w Belgii, oraz osób, które chcą podjąć tam pracę. Cały serwis jest dostępny w czterech językach: angielskim, holenderskim, niemieckim i francuskim.

O ubezpieczeniach społecznych mówi się również na seminariach skierowanych do określonych grup zawodowych. W roli ekspertów występują wówczas przedstawiciele instytucji łącznikowych i innych władz. Ekspertki w dziedzinie zabezpieczenia społecznego z instytucji łącznikowych oraz z innych instytucji odpowiadają również na pytania dziennikarzy (prasa, radio, telewizja).

6.3. Bułgaria

Bułgarska instytucja ubezpieczeniowa prowadzi rozmowy łącznikowe z przedstawicielami właściwych instytucji w innych państwach członkowskich UE i EFTA. Organizuje także spotkania z osobami, które pracowały i były ubezpieczone w innym państwie UE i EFTA, spotkania ze społecznością bułgarską mieszkającą za granicą oraz dni otwarte dla klientów, a także konferencje z udziałem przedstawicieli organizacji pracodawców i związków zawodowych oraz spotkania z bułgarskim attaché w zakresie zabezpieczenia społecznego. Przedstawiciele instytucji udzielają porad w salach obsługi klienta oraz wypowiadają się w środkach masowego przekazu (artykuły w prasie, audycje radiowe, programy telewizyjne). Wiele informacji jest zamieszczanych w serwisie internetowym instytucji oraz w wydawanych przez nią ulotkach i broszurach. Ponadto w instytucji odbywają się szkolenia dla studentów z różnych uniwersytetów w Bułgarii.

6.4. Dania

W Danii instytucje, które wypłacają świadczenia podlegające koordynacji unijnej, udostępniają informacje dotyczące ubezpieczeń społecznych na prowadzonych przez siebie stronach internetowych. Duńska instytucja ubezpieczeniowa redaguje dwa oddzielne serwisy: dla pracodawców i dla świadczeniobiorców.

Duńska instytucja organizuje również szkolenia w zakresie ustalania właściwego ustawodawstwa. Są one skierowane głównie do przedstawicieli firm oraz instytucji publicznych.

6.5. Hiszpania

W Hiszpanii instytucje zabezpieczenia społecznego organizują cykliczne spotkania dla świadczeniobiorców, na których są oni informowani o przepisach emerytalno-rentowych. Instytucje prowadzą także serwis internetowy Urzędu ds. Zatrudnienia (www.sepe.es). Zamieszczone są tam przewodniki dla osób, które podejmują zatrudnienie w Hiszpanii, oraz tych, które pracują w państwach UE, EOG lub w Szwajcarii. Istnieje też portal skierowany do hiszpańskich obywateli, którzy planują powrót do kraju, a instytucje wydają materiały dotyczące koordynacji dla osób, które chcą wyjechać do innego kraju członkowskiego.

W serwisie internetowym Ministerstwa Zatrudnienia i Zabezpieczenia Społecznego Hiszpanii dostępne są wszelkie informacje dotyczące unijnej koordynacji w zakresie zabezpieczenia społecznego, także w formie elektronicznych broszur, które można pobrać i wydrukować.

W 2014 r. Instytucja Zabezpieczenia Społecznego dla Marynarzy zorganizowała spotkania informacyjne dotyczące emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy i rent rodzinnych przeznaczone dla osób, które chcą się ubiegać o tego typu świadczenia. Porad udzielali pracownicy oddziałów regionalnych tej instytucji.

Z kolei hiszpański Krajowy Zakład Zabezpieczenia Społecznego udziela wyjaśnień, zamieszcza informacje na stronie internetowej, jak również wydaje publikacje (ulotki, broszury). We współpracy z niemieckimi, szwajcarskimi i francuskimi instytucjami zabezpieczenia społecznego organizuje też corocznie międzynarodowe spotkania informacyjne. Dzięki nim zarówno pracownicy, jak i świadczeniobiorcy mogą dowiedzieć się więcej na temat uprawnień do świadczeń z tytułu pracy we Francji lub w Niemczech czy Szwajcarii.

6.6. Irlandia

Irlandzka instytucja zabezpieczenia społecznego stworzyła stronę internetową (www.welfare.ie), dostępną również w języku polskim. Serwis zawiera m.in. informacje na temat warunków, które trzeba spełnić, aby otrzymywać świadczenia, gdy wyjeżdża się do pracy do innego kraju lub przenosi się za granicę, lub tego, jak ubiegać się

o świadczenia emerytalno-rentowe w Irlandii. Ponadto można się tam dowiedzieć, jak zamieszkać w Irlandii, jak podjąć tam legalne zatrudnienie i na jakich zasadach podlega się tam ubezpieczeniom społecznym.

6.7. Niemcy

W Niemczech instytucje zabezpieczenia społecznego zamieszczają treści na swoich stronach internetowych, wydają broszury, ulotki (również w wersjach językowych innych niż niemiecka) oraz biuletyny dla osób oddelegowanych za granicę, uczniów, studentów, praktykantów, płatników składek i pracowników. Organizują też cykliczne szkolenia z ubezpieczenia wypadkowego dla lekarzy pracujących w klinikach. Ponadto klienci mogą zadawać pytania z zakresu koordynacji zabezpieczenia społecznego e-mailowo lub telefonicznie.

Niemieckie instytucje biorą także udział w projekcie Transwel, który obejmuje współpracę z wieloma europejskimi uniwersytetami. Jest to interdyscyplinarny projekt badawczy prowadzony w czterech krajach. Ma trwać do 2018 r. Przedmiotem badania są kwestie przenoszenia praw społecznych obywateli UE z nowych państw członkowskich, którzy studiują w starych państwach członkowskich. Bada się migrację obywateli, członków ich rodzin i ich prawa socjalne. Rozpatrywane są następujące pary: Bułgaria–Niemcy, Węgry–Austria, Estonia–Szwecja, Polska–Wielka Brytania.

Federalny Urząd Pracy w ramach propagowania wiedzy o koordynacji zabezpieczenia społecznego w UE organizuje konsultacje dla osób, które szukają pracy za granicą, i osób bezrobotnych, które chcą, aby ich świadczenie było transferowane za granicę. Organizuje również spotkania z zagranicznymi instytucjami łącznikowymi, podczas których ich przedstawiciele omawiają aktualne ustawodawstwo krajowe i procedury oraz problemy, które powstają podczas stosowania rozporządzeń nr 883/2004 i 987/2009.

7. Podsumowanie – jak popularyzować

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia ZUS i zagranicznych instytucji, można sformułować następujące zalecenia:

- 1) ZUS powinien dalej popularyzować wiedzę na temat koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego i używać do tego różnych form przekazu, takich jak strona internetowa, broszury, ulotki,
- 2) ZUS powinien dalej prowadzić poradnictwo dla świadczeniobiorców oraz dla płatników w zakresie zastosowania przepisów o koordynacji w poszczególnych przypadkach,
- 3) ZUS powinien rozwijać współpracę ze środowiskami naukowymi w zakresie projektów edukacyjnych (transfer wiedzy z uczelni wyższych do ZUS oraz wiedzy praktycznej z ZUS do studentów),

- 4) ZUS powinien usprawnić procedury wewnętrzne; powinien kłaść nacisk na pełne i szczegółowe informowanie klientów o skutkach prawnych przepisów o koordynacji w sprawach indywidualnych,
- 5) ZUS powinien wzmocnić współpracę ze środowiskami naukowymi w zakresie projektów badawczych dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,
- 6) ZUS powinien organizować konferencje naukowe i specjalistyczne seminaria dla przedstawicieli środowisk naukowych i administracji publicznej; ich celem powinno być pogłębianie wiedzy eksperckiej w obszarze koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,
- 7) ZUS powinien przygotowywać wydawnictwa poświęcone koordynacji, np. kompendia, poradniki dla ekspertów.

Jednym z najważniejszych założeń wspólnoty europejskiej było zapewnienie swobodnego przepływu osób między krajami członkowskimi. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego ma w tym pomagać. Na przeszkodzie stoją więc często nie przepisy, lecz niewiedza. Im więcej obywateli będzie świadomych, że zachowają uprawnienia z zabezpieczenia społecznego, jeśli przeniosą się do innego kraju europejskiego, tym łatwiej będzie im migrować i tym samym wzmocnić europejską gospodarkę.

Oczywiście ogromne znaczenie przy edukowaniu społeczeństwa ma współpraca środowisk naukowych i administracji publicznej. Połączenie pogłębionych badań naukowych i refleksji teoretycznej z doświadczeniem specjalistów zajmujących się koordynacją zabezpieczenia społecznego może przynieść wymierne rezultaty.

Andrzej Szybkie
dyrektor Departamentu Rent Zagranicznych
Zakład Ubezpieczeń Społecznych

ŹRÓDŁA

- Bińczycka-Majewska T., *Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej*, Kraków 1999.
- Dzieńskiuk D., *Zabezpieczenie społeczne w Unii Europejskiej – koordynacja świadczeń*, Warszawa 2004.
- *Gospodarstwa domowe i rodziny z osobami przebywającymi czasowo za granicą – w świetle wyników badania reprezentacyjnego przeprowadzonego w ramach NSP 2011*, 13.10.2015, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/gospodarstwa-somowe0i-rodziny-z-migrantami-nsp-2011,12,1.html> (8.03.2017).
- *Informacja ZUS o świadczeniach pieniężnych z funduszu ubezpieczeń społecznych oraz o niektórych świadczeniach z zabezpieczenia społecznego, IV kwartał / okres I–XII 2016 r.*, <http://www.zus.pl/documents/10182/167627/Biul0416.pdf/0a3e92ee-7812-4855-b24a-f409c9c8f601> (30.03.2017).

- Marczak R., *Wiedza Polaków o systemie emerytalnym. Wyniki badań empirycznych*, „Polityka Społeczna” 2016, nr tematyczny 1, s. 28–37.
- Ślebzak K., *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego*, Warszawa 2012.
- Świątkowski A.M., *Europejskie prawo socjalne. Tom III. Europejskie prawo ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2000.
- Uścińska G., *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego jako instrument rozwoju swobody przepływu osób. Nowe regulacje unijne*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 11–12, s. 1–5.
- *Wiedza i postawy wobec ubezpieczeń społecznych. Raport z badań*, red. R. Marczak, Warszawa 2016.

Knowledge popularization about the coordination of social security schemes

Knowledge of the Social Insurance Institution customers on the international regulations concerning social insurance is little. The role of the insurance institutions, lawyers and public administration is to disseminate this knowledge among people living abroad. Informing about the rights resulting from national and international principles in the scope of social insurances should take the various shapes, beginning from the leaflets, finishing with the Guidance Days. It is also worth to use the experience of other countries.

Key words: knowledge on social insurances, coordination of the social security schemes, Guidance Days, international agreements on social security